

ERDÉLYI GAZDA

AZ ERDÉLYI GAZDASÁGI EGYLET

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
másfél iven és az egyleti tagoknak ingyen
küldetik meg.

Ném tagok egész évre 2 frittal fizet-
hetnek elő, féléves előfizetés el nem fo-
gadhatók.

HIVATALOS

KÖZLÖNYE.

Pénz- és értékküldemények az
Erdélyi Gazda

kiadó-hivatalához
czimzendők.

A hirdetési díjazabályzatról a kiadó hivatal ád
felvilágosítást.

Szerkesztő bizottság: elnök **Szabó József**; **Dr. Berde Aron**, **Báró Jósika Sámuel**, **Szabó Sámuel**, **Vörös Sándor**
felelős szerkesztő: **Gamauf Vilmos**.

Tartalom: Havi emlékeztető, július hóról. — A regale-
jogok és Erdély. — Ne gazdálkodjunk egyoldalulag. — Külön díjak
a kolozsvári tenyészállatkiállításra. — Könyvismertetés. — Vizsgák
Monostoron. — Postai csomag-bélyeg. — Piaczi árak. —

Havi emlékeztető.

Július.

Ház és udvar. Folyamatban lévő minden építkezéshez az építési anya-
gok szállítása szorgalmazandó.

Magtárak szellőztetnek és tisztán tartatnak, a gabonakész-
letek hetenként megforgatandók, nehogy a gabonasziszik elha-
talmasodjék. Semmisem mozditja elő nevezett ormányos bogár
elszaporodását annyira, mint a nyugalom és rekedt meleg
levegő.

Aratók számára szükséges ételmi anyagok és főző edények
sürgősen beszereztetnek.

Asztagok helyei felnyesetnek.

Szántóföld. Keverő szántás megkezdetik, repceföldnek második szán-
tásával el ne késsünk.

Repcezőnek nyomtatása, cséplése bevégezendő.

Gabonafélék aratása megkezdetik és pedig ha csak lehetsé-
ges buza, rozs zsebéjébe vágandó, hogy tetszetős piaci árut
nyerjünk. Aratás után azonnal, vagy még annak folyama alatt
a kevés gabona behordása, asztagozása megkezdve, nagy siet-
séggel folytatva, bevégeztetik.

Repceze ala az étőkészítő munkálatok megkezdetnek.

Őszi zöld takarmánynak vethetünk köle-t és takarmánytö-
rök buzát, arpatarlóba pedig tarlórepát és baricskát (hajdinát.)

Rét és kaszáló. Szénakaszálás és gyűjtés, ha bármilyen oknál fogva meg-
késétt, betelezendő és behordása megkezdhető. Az anyaszéna
ietakariása után, sarju-termésre számítunk; tehát csak azon
haszálók legeltethetők, melyek fekvésüknél fogva szárazak és
sarjuhöz reményt nem nyújtanak.

Szénamunka végeztével a vakondok-túrások elhanyagolók.

Állattenyésztés. A kevés gabona behordása után a tarlók legeltetése
megkezdetik és pedig legelőszőr a sertések böngészik fel az
elkullott kalászokat; utána a szarvasmarha és végre a juhok

bocsátandók tarlóra. A hol juhok járnak, ott nemcsak szarvas-
marha, de semmiféle más állat jó ízű nem legel: a legelők
tehát szigorúan elkülönítendők; a juhok csak oda hajthatók hol
másféle állat már enivalót nem talál.

Gyakori itatás, csendes hajtás jelezi a jó pásztort.

A juhok kutyával üzetése, zavarása meg nem engedendő.
Kutya nélkül is meglehet őrizni a gyáva birkanyáját.

A nyári hőségben mindenféle állat csak estefelé, éjszaka
és hajnalban legel, nappal a vályut és árnyéket keresi. A mely
pásztor a hőségben legeltet és éjféli után a subáján nyujtozkodik
es nem botra támaszkodva legelteti állatait, az nem pásztora,
nem goudeozója a reá bizott állatseregnek, hanem kinzója.

A kondás kellemetlen, de el nem mulasztható teendői közé
tartozik a nyüvezes.

Az esett juhok bőrei szellőztetnek vagy hűvös pinczébe
helyeztetnek, de legelőszőrűbb: idejében eladni, nehogy belé-
jük essék a moly.

A kevés gabona behordása után, liba és pulyka a tarlóra
mehet. Házi szárnyasaink a meleg időszakban sok vizet kí-
válnak.

A tyukolák hetenként kitisztogattnak, nehogy az étődi
állatok ott nagyon elszaporodjanak.

Szőlő. Hónaljzás, kacsozás és felkötés, a multker leirt módon végez-
tetik; a hónap végefelé, ha szükséges harmadszor kapálunk,
szőlőiskoláinkat a gyomtól tisztán tartjuk.

A pincze. Hűvösebb éjjeleken szellőztetik, borok feltöltögetése és a
hordok megtöltögetése el ne maradjon.

Gyümölcsös. Cseresznye, meggy leszedése után a fák higitott trágya-
lével megtrágyáztatnak. Az olyan fáknak, melyek tulságos bő
terméssel bírnak, ágai feltámasztandók. A lehullott rosz gyü-
mölcs gondosan eltávolítandó. A nyári gyümölcs legnagyobb
része e hónapban érik; ennek naponkénti felgyűjtése és érte-
kesítése, a gazdaszszony kiváló gondjai közé tartozik. A fák és
csemeték nyári tisztogatása, száraz és fattyu hajtások eltávolí-
tása, valamint az idomító nyésés és becsipkedés folytattnak.

Faiskola. E hónapban a faiskolában kevés munkánk van; legelőbb
teendők abban állhat, hogy az ártalmas rovarokat szorgalma-
san eltávolítsunk. Nagy viharok után, a fák kötéseit megvizsgá-
landók, a letörött galyak levágandók és azok helyei simára
metszetvén, viaszat bekenetnek. A csapra metszet fakötései,
ha a hajtások eléggé meglásultak; feloldandók.

Konyhakért. Legnagyobb gondot a kapálás, gyomlás és öntözésre fordítsunk és ezt az egész kertben szorgalmasan folytassuk. A megürült ágyásokat, a körülmények szerint fel kell ásatni vagy kapáltatni és azok téli retek, spenót, tarlórépa és endivia salátával beültetendők.

Az érett paszuly és borsó s esetleg több érésben lévő kerti növény magvait leszedjük és száraz, szellős helyre elrakjuk. A magnak való répát karóhoz kell kötöztetni és a késői mellék hajtásokat gondosan eltávolítani. Jelöljük ki magnak való uborkát. A dinyetáblák szükség szerint hig trágyával megöntözendők. A dinnye szétterülő indáit, nehogy a szélösszekuszálja, horgocskákkal felfoglaljuk.

A korai karfiol levelei, ha a bimbók fejlődni kezdenek, a világosság elzárása végett összehajtatnak.

A káposzta-ágyásokat a hernyóktól védeni kell és ha előfordulnak, eltávolításukra kiváló gondot kell fordítani.

Az eprek indáiból szaporításra a legszebb példányokat meghagyjuk, a többit pedig szorgalmasan eltávolítjuk.

Diszket. A virágágyások a gyomtól tisztán és puhán tartandók. Az utak szélein a gyeperesen levágandó. Az elvirágozott rózsákat és az előforduló vízajtásokat gondosan el kell távolítani; általában arra törekedni, hogy a korona kívánt alakját megtartsa. A rózsák szemése hajtó szemre, bevégeztetnek. A korai évelő virágok elszáradt hajtásait gondosan el kell távolítani és azok szétosztását és átültetését bevégezni. Nyári virágokból a legszebb példányokat kell magnak kiválasztani; a melyek a kívánt alaknak meg nem felelnek, el kell távolítani. Császárszakkál, Primula Auricula és legtöbb évelő növény magvai most kezdenek érni, azok leszedésére kiváló gondot kell fordítani. Az évelő növények magvai elvetendők. A tavaszkor ültetett diszfákat és cserjéket gondosan kell kapáltatni és öntöztetni és az elszáradt galyakat lemetszeni. Az utak tisztítása is kiváló gondot igényel.

Erdészet. F ő h a s z n á l a t. A magas hegyi vágások befejezendők és a jövő évi vágások megvizsgálandók. M e l l é k h a s z n á l a t a legeltetésre, faszedésre és az érett erdei gyümölcsök gyűjtésére terjed ki. E r d ő m i v e l é s. Az erdőkben felnőtt fű eltávolítandó, a gaz irtandó, a nem sikerült ertés a jövő évi ertés-szervezetbe lesz felveendő. Az e r d ő v é d e l e m a pasztorok ellenőrzése és az erdei tüzek megállítására szükséges intézkedésekre szorítkozik. V a d á s z a t. A szarvas, döm, (bika) és őzbak, valamint a zerge is lőhető.

A regalejogok és Erdély. *)

Sokan és sokféleképp irtak mostanában a regale jogokról és azok megváltásáról, engem jelen felszólalásomra részben különösen dr. Csillag Gyula a közelebb megjelent „A királyi kisebb haszonvételek megváltásáról“ irt füzetének azon része kényszerített, melyben állítja: hogy Erdélyben az italárulási jog annyiban különbözik a magyarországitól, hogy ott az urbéresék szent Mihály napjától január 1-ig tartó kocszmároltatása kizárólagos s a földesurak ez idő alatt csak is az utazók elszállásolására épített vendéglőkben gyakorolhatták az italárulási jogot; — míg Magyarországon ezen három hó alatt a földesurral közösen gyakorolhatták.

Magyarországon még nagyon kevéssé ismerik Erdélyt; némely dolgokban több és különönmű viszonyain alapult

*) E talpraesett cikket a „Pesti napló“-ból vesszük át és melegen ajánljuk érdeklődő t. olvasóink szíves figyelmébe.

ténylegesen különlegességéből azt magyarázzák, hogy egészen különleges; és dr. Csillag Gyula is egy pár könnyedén odavetett sorban végez Erdély e nemű viszonyaival, olyan törvényekre alapítván fenti állítását, melyekből bátor leszek állításával épp ellenkezőt bizonyítani.

Hogy Erdélyben a jobbágyok részleges italárulási gyakorlata mely évről származik, nem tudom, bizonyára az 1654. éves 1709. évet annyira megelőző időben, hogy 1769-ben már mint régi gyakorlatról van szó. Így az Approbata Constitutio III rész XXXII. titulusa tartalmazza a „kocsmafelől“ rendelkezvén előbb a limitációról, később „hogy a fiscale bonumokban az eddigi usus obszerváltassék,“ — hozzá teszi — „a paraszt ember nemes embernek kocszmájára azok beleegyezése nélkül kocszmát kezdeni nem merszeljen“ A Compilatio Constitutio III. rész IV. titulus a kocszmárlásról irván, még abban is megakadályozza a paraszt embert, nehogy többen összeállván, egyet maguk közül borvételeire küldjenek és hordóval hozzanak bort a faluba, ezt hordják és igyák; — ilyen esetekben a parasztot megbüntettetni rendeli (ex. art. anni 1634.)

Ezen artikulusok rendelkezései egész évről szólnak és minden parasztot eltiltanak a kocszmárlástól; ily értelemben rendelkeznek az App. és Comp. konstitutio III. rész. VI. titulus 1 articulusa rendeli: „hogyha valamely porzionátus nemes ember bort nem akarna árulni, ne transferálhassa paraszt embernek abbéli jussát, más nemes embernek prejudiciumokra.“

Határozottan lehet tehát állítani, hogy 1654. előtt paraszt ember, később jobbágy, még később urbéres bort, pálinkát, sört nem kocszmárolhatott.

Hogy a jobbágyok kocszmároltatási gyakorlata 1769 előtt jóval kiletkezett, bizonyítja Mária Terézia által a földesurak, jobbágyok és zsellérek panaszai megszüntetése okából 1769. november 12-én kibocsátott „Quaedam puncta regulativa“ című kiadványa, mely meghatározza: — mint-hogy pedig régi szokásnál fogva a jobbágyoknak a kocszmárlás Szt.-Mihály napjától Karácsonig megvan engedve, ezen idő alatt a földesurak tartózkodják a kocszmárlástól, kivéven, ha utasok befogadására épített fogadóházzal bírna, mely esetben a jobbágyokkal egyidejűleg ő is kocszmárolhat.

A jobbágyok italárulási gyakorlatának első jogi alapja Erdélyben a puncta regulatívában van, addig azt a földesur elnézése mellett gyakorolták; — ez időtől kezdve lett az a földesurtól elvont használati gyakorlat. Mária Terézia ezen rendelkezése azonban nem vált se törvénynyé, se gyakorlattá.

További intézkedés e tárgyban nem tétetett az 1845—7. évi országgyűlésig. Ezen országgyűlés a VI. törvényezikk 7. szakaszban intézkedik az italárulásról olyképp: hogy: „noha a bor-, pálinka és sörárulási jog kizárólag a földesurakot illeti, hogy urbéreseik helyzete könnyítése iránti jóindulatjokat bizonyítsák, urbéreseiknek azon szabadságukat, hogy Szt.-Mihály naptól 1-ső januáriusig saját termései borukat árulhassák, a pálinka és sörre is a község-

re ruházva kiterjesztik; — hogy ebből a községek költségei fedezésére alap létesíttessék. Kivételt képez, a hol a földesurnak vendégfogadója van, mert ott a földesur is árultathatja saját jogán az italt.“

Ezen törvényjavaslat részben elismerte a Mária Terézia által az urbéreszek részére engedélyezett italárulási szabadságot azon különbséggel, mely kimondja: hogy az italárulási jog kizárólag a földesurat illeti, az urbéreszeknek a három havi italárulást csak mint használati szabadságot engedélyezi, a mely szabadság használati jellegénél fogva csak ideiglenes lehet. Továbbá az eddigi az urbéreszek által használt engedményt a községre ruházza át, ez bizonyítja, hogy a földesurnak az urbéreszek italárulási használata felett rendelkezési joga volt. Kiemeli a törvényezik, hogy egyes urbéreszek csak saját terményü boraikat árulhatják.

Az 1847. évi törvények és a VI. törvényezik is a reá következő nagy nemzeti mozgalom és az ezt követő abszolútizmus miatt életbe soha sem lépett. A regulativum pontumok még azon kör felfogásában sem irányadók, mert nem törvényhozási határozatok, hanem abszolút rendelkezések; de az 1847. évi törvényezik, mint a parlament határozata meghatározza a földesur és urbéres közötti jogviszonyt; jogi bizonyítékul ugyan nem szolgálhat, de a legutolsó tényállás bizonyítéka.

Az 1854. év július 21-iki császári nyílt parancs szó szerint ezt írja: „Das Recht des Schankes wird den ehemaligen Grundherrschaften vorbehalten der Regulierung (érti az Appr. konstitutio III. rész XXXII. titulusban irt limitációt) in jener Ausdehnung aufrecht erhalten, in welcher sie dasselbe vor dem Jahre 1848. ausgeübt haben (tehát fentartja 1848. előtti statusquot).“

„Eben so wird das den einzelnen Unterthanen einzeln Gemeinden oder ganzen Gemeinden zustehende Befugniss durch längere oder kürzere Zeit meistens vom St. Michael bis 1-ten Január jedes Jahres Wein und Brantwein gleichzeitig mit dem gewesenen Grundherren auszuschänken aufrecht erhalten.“

Ezen patens tehát visszaveti (azaz tényleg fentartja az eddig is divott állapotot), az 1848. év előtti állapotra, a melynek alapján — miután sem a regulativum pontumok, sem az 1847. VI. törvényezik se törvényerőre, se gyakorlatba soha se léptek, meghatározza, hogy az urbéreszek italárulási gyakorlata nem kizárólagos, hanem a földesurakkal egyidejű közös gyakorlat.

A régi usus szerint Erdélyben a szt. Mihály naptól január 1-ig tartó időben földesur és jobbágy közösen gyakorolta az italárulást. Bizonyítja az idézett nyílt parancs, mely határozottan elrendeli mint régi szokás fentartását. Bizonyítják a régi hiteles birtok konskripcziók, ezek mindenikében egy pár jobbágy is tanuskodott róla.

Bizonyítja az italárulási használat arányosításának keresztülvitele. Az 1871. évi 53. törvényezik az italárulási használatának arányosításával a király bíróságokat bízta meg. A bíróságok pedig a régi gyakorlat alapján hajtották

végre olyképp, hogy azon községben, hol az urbéreszek szt. Mihály naptól január 1-ig gyakorolhatták az italárulást, miután ez idő mindenütt közös volt, hat hetet ítéltek meg az urbéreszek kizárólagos használatára. Erre idéznem nem kell, elég hivatkoznom Erdély összes oly községeire, melyekben az italárulás arányosítva lett.

Téves információ alapján alapult tehát dr. Csillag Gyula fenn irt állításában foglalt erdélyi különlegessége.

Az egész évi italárulási jog kizárólag a földes urat, illetőleg jogutódait illeti; az urbéreszek három havi italárulási gyakorlata csak a földes urak önkéntes engedménye volt, ez szokássá vált, míg később jognak neveztetett.

E használati gyakorlat ott kezdődik, a hol a jobbágyok szőlőt műveltek, engedtetett, hogy saját termésü boraikat eladhassák; mutatja ezt ezen italárulási gyakorlatának időszaka is, tudniillik szent Mihály naptól újévig mikor az újbor eladásának ideje van. Mutatja az 1847. VI. törvényezik 7. §. is, midőn határozottan mondja: „saját termésü borukat árulhassák.“

Hogy önkéntes engedmény volt, bizonyítja az előbbi törvényezik: „hogy urbéreszek helyzete könnyítése iránti jóindulatjokat kimutassák,“ engedik a kérdéses használatot.

Hogy az italárulási regále jog a földesur kizárólagos tulajdona volt, bizonyítja az ugyanezen törvényezikben foglalt szabad rendelkezési jog; de ezen törvényezik a kizárólagos tulajdon illetőségét egyenesen ki is mondja.

A jobbágyoknak az italárulási használat azon indokból volt meghatározott időben megengedve, hogy saját termésü boraikat eladhassák, hogy jobbágyi szoros köteleik között helyzetük könnyíttessék, hogy a község költségeinek fedezésére alap létesíttessék, utóbbi tulajdonkép a földesur letett tőkéje, melynek kamatai helyette voltak hivatva fizetni a községi költségeket.

Miután mindezen indokok, melyek a földesurat fennebb feltételes használat engedésére indították, megszűntek, — mert most mindenki törvény által biztosítva kocsmárláson kívül eladhatja borát, erről senki se is panaszkodik; mert a jobbágyi kötelek az urbéres helyzetét többé nem nehezítik, — mert a községek kiadásait birtokaránylag közösen fedezik, sőt mint nagybirtokos rendszeren vagy részben a regále tulajdonos; — nincs joguk az urbéreszeknek ezen használatot többé élvezni.

Igaz, hogy élvezték ezen használatot 1848. után és élvezik ma is, előbb az abszolútizmus alatt, később a miért a volt földesurak jogait nem keresték. De a jog nem vesz el és elvesznie nem szabad.

Valamint a föld tulajdonjoga a földesuré volt, használata a jobbágyé; de ha kárpótlást kapott a földesur azon birtokáért, melyet a jobbágy használt, kárpótlást kell kapnia azon italárulási jogért is, melyet a jobbágy használt, annál inkább, mert ezért semmi hasznot nem vont el, mert önkéntes jóindulatu engedménye volt.

Bizonyítják ezen jog kizárólagos tulajdonát és ennek illetőségét a többi kisebb regalék bírása is, ezek egészben

kizárólag a földesur tulajdonai voltak és kizárólag használtak; a jobbágyok soha se malomtartási, se halászati, se más ily jogok használatában nem voltak.

A regálejogok megváltásával pedig nem a használat váltatik meg, hanem maga a jog, melyet kikutatni és kifejteni kell: a használat annyiból vétetik a megváltás műveleténél tekintetbe, a mennyiben a jog értékének mértékéül szolgál.

Ezek alapján kimondhatónak vélem, hogy az itálárulási regalék egész tulajdonjogai kizárólag a volt földesurakat, illetőleg jogutódait illetik és e jogok megváltás utján csakis nekik kárpótolhatók.

A regale jogok teljes értékükben megváltandók, a mint egy tőkét és annak teljes értékű hasznélvezetét képezték; e tőke teljesen biztosított, esélyektől független, nagyobb befektetés és kockázat igénylése nélkül.

Indokolatlannak és a méltányossággal semmiként összeférhetőnek nem tartom, a földbirtok megváltásánál követett és a regale jogok megváltásánál is követendő azon eljárást, mely szerint a megváltás kezelési költségei mint $\frac{1}{10}$ -ok a megváltási tőkéből vonassanak le; tehát a regalejogok tulajdonosai szenvednék a kezelési költségeket. Nem vehető ebben mintául a földbirtok megváltása, mert azt egy abszolút, a nemzet iránt nem érző, idegen kormány hajtott végre; de másként is ezen megváltás művelete az államnak nem hatalmi ténye, hanem egyszerű üzlete. A regale tulajdonosok a megváltást nem kívánták és a megváltásból származó hasznot az állam nyeri. — Ezen okokból kifolyó méltányosság azt kívánja, viselje az állam a megváltás költségeit.

Hogy az állam vagy a község váltsa meg a regalét? — erre már annyi helyes véleményt adtak az állami megváltás mellett és a községi megváltás ellen, hogy ez utóbbi már szóba se jöhet.

A megváltás egyik súlypontja oda nehezedik: mely alapon lenne a megváltandó regalejog értéke kiszámítandó? — Mint egyedülit, a jövedelemadó alapot vették fel, más se én, se más még nem tudunk, de a miért más mód még nem ismeretes, nem következik, hogy mert egyedüli, azért jó is legyen.

A regale tulajdonosok egy részének, nem mondok talán sokat, ha felét mondom, megbocsáthatatlan büne, hogy adóbevallási ivén itálárulási joga jövedelmét saját terhe könnyítése okából kevesebbnek, $\frac{1}{2}$ sőt $\frac{1}{4}$ -ében váltotta be, eredményileg megkárosította az államot úgy, mint adófizető társait, — mitután az állami kiadások az együtesség arányában viseltetnek.

Határozott és köztudomású tény lévén ez, azon kérdés áll elő: eszközölheti-e az állam ezen általa is így ismert alapon a regalejogok megváltását? — Szerintünk: nem.

Az államnak nincs joga azért, mert egyes őt megkárosított, — habár ugyanazon alapon is, — viszont károsítani az egyest; annál kevésbé teheti ezt, ha visszatorlásnak is nevezzük, mert az állam e művelete nem hatalmi

tevékenység, hanem egyszerű pénzügyi üzlet, melyben eljárása az egyén eljárásának bírálata alá tartozik. De erkölcsi szempontból se szabad ezt tenni, e szempontból pedig szigorubb elbírálás alá esik, mint az egyes, — mert nemesak a tulajdonost károsítja meg vele, hanem örököseit is; azonkívül igen gyakori esetek, hogy birtokosok a bérlő által kötelezett jövedelemadó fizetés mellett adták bérbe regalejogukat, mások birtokukat regalejogaikkal együtt külön meg nem jelölt összegért adták bérbe, vannak kiskorúak, kiknek regalejogukat gondnok vagy gyám kezelte és több más esetben ártatlanokat érne a visszatorlás sulya, — ezt pedig se állam, se magános meg nem engedheti magának.

Van joga, sőt kötelessége az államnak a kevesebb jövedelmet bevalló regalejog tulajdonostól kártérítést követelni, őt megbüntetni, de véletlenszerűen viszont károsítania nincs.

Némi utbaigazitást nyújt egyes községekben a regalejogok valódi jövedelmének kitüntetéséhez az urbéresék, illetőleg a községek által használt itálárulási jogrész bérlete, mert ez hivatalosan ment; alap ez nem lehet csak irányadó ott, a hol megvan és hol egyes körülmények az arányt nem rontották.

Az államnak más alapon kell a megváltást eszközölnie, vagy ha más alapja nincs, várnia vele, a mig helyes alapot talál.

Dr. Csillag Gyula fentemlített füzetében ajánlatba hozza, hogy a tizezer lakónál többel bíró városok regalejogai nem váltassanak meg, hanem engedtesse át városi javadalmakként. Ezt indokolja a városok regalejogának természetével, mert ez nem uri jog, az iparszabadság elvének összeférhetésével és mert nem kizárólagos, a kocsmák megadóztatásával huzhatja be jövedelmét, az államnak pedig megkönnyíti a megváltást, mert 20 millió frtnyi érték-megtakarítást teszen.

Ez ellenében vannak Erdélyben nemes városok; a regalejogot a város nemesei bírják, a városnak joguk egy része használatát engedték át, ilyenek Marosvásárbely, Torda és többek; más városok kiváltságlevél utján bírják jogukat, — de mégis kizárólagos és hűbéri maradvány ez is, — hogy az iparszabadság elvével nem ellenkezik e jog annyira, mint a földesuri, az bővebb kifejtés nélkül természetes; de hogy városaink majd minden nagyobb utcáiban 3—4 kocsmá és vendéglő van s ezek törekvése oda irányul, hogy korhelyeket neveljenek és azokat maguknak állandósítsák, — ez is igaz.

Az államnak e jogok kihagyása nem könnyíti meg a regalejogok megváltásának kivitelét annál kevésbé, mert ezen jogok legjövödelmezőbbek; a szesz és borfogyasztásoknak a városokon van legnagyobb jövője, a városok népessége szaporodik inkább, itt nő a forgalom, itt sürűbb a kereset; sőt azt hiszem, ha az állam elhagyja a városok regalejogainak megváltását, nagy jövedelmet von el magától. És annál károsabb lenne ez, mert az állam a regale-

jogokat önmagukkal akarván megváltani, a városok itálárulása, illetőleg fogyasztása bir meg legtöbb adót.

Nem csak az itálárulás, de minden regálejog váltassék meg ez alkalommal; habár ezen jogok kizárólagossága sok ember szemében nem is sérti annyira az iparszabadságot, de a megváltás sürgetésére kényszerítik tulajdonosaikat a létező és tervbe vett törvények, melyek e jogok értékét nyirbálják.

Megváltandó a malomregále jog is melyet a vízjogi törvény legközelebb elszabályoz. Sok kis malom, mely egyes vidékek jótévéje volt, de keveset jövedelmezett, megszűnt vagy meg fog szünni ezen törvénynek általa teljesíthetetlen kulturintézkedései miatt.

A malomjogok megváltása csak az itálárulási jogok megváltásának alapja és módja szerint történhet; azon különbséggel, hogy míg az itálárulási jogot csak az állam válthatja meg, a malomjogok megváltása nagyon alkalmas lenne a községeknek; természetesen államilag garantizott kölcsönnel.

A községek által megváltandó előbbi alapon a vásártartási regálejog is, ilyen a földbirtokosok tulajdonában kevés van: a többi a községek és városok tulajdona. Megjegyzem, hogy e jog jövedelme rendesen az itálárulás jogának jövedelmével van bérbe adva és annak hasznobére a legtöbb helyen nincs külön megállapítva, ezért nehezen választható az itálárulási jog értékétől.

A községeket illetné a rév, komp és átjárások tartási jogának az előbbieket szerénti megváltása.

Ez utóbbi kisebb regale jogok ép oly természetűek jogi, hasznélvezeti és megváltási tekintetben, mint az itálárulási regálejogok; de másrészen az ipar üzése, szűk hatáskörük, kevesebb jövedelmezőségük és kis terjedelmük miatt nem felelnek az állami megváltás igényeinek. Az állam képtelen lenne művelésében saját érdekét megvédeni.

A községek pedig házi vagy hasznobéres kezelés után is igen szép jövedelmet nyernének belőlük; ezt pedig annál inkább igényelhetik, mert felhasználásuk a községi viszonyokhoz alkalmas, de azon okból is, mert helyettesitené és kárpótolná a kárpótlás nélkül elmaradó itálárulási jog hat heti gyakorlatának hasznélvezetét. — Th. L.

Ne gazdálkodjunk egyoldalulag.

II.

Egyik lényeges akadálya a marhatenyésztésnek, az Erdélyben divó rendkívüli földelaprózás! — Pár holdacska földön, marha-állomány fölvirágoztatásáról szó sem lehet. Itt az ideje, hogy korlátot szabjanak ezen jog gyakorlatának is az életben, mert a birtokok nagy mérvű eldarabolása a lakosság egy bizonyos részét szükségkép a végszegényedéshez vezet. Ha pl. egy négy holdat bíró családapa, birtokát két fia közt szétosztja, a mezőgazdaságból egyik sem élhet meg. Pedig kizárólag erre adja magát

mindkettő; ha azonban az csak egyikre száll, a másik valamely ipari foglalkozást kereshet, vagy megélhet mint szorgalmas mezőgazdasági segéd munkás, — ez esetben mindkettő jobban megélhet.

Sehol nem oly szembeötlő a földelaprózás, mint Székelyföldön. A községek határai tagosítatlanok, temérdek parcellára oszolva, úgy hogy egy 15—20 holdas gazda birtoka 40—50 parcellában fekszik. Mutatványul álljon itt csak egy példa, a többi sem különb cseppel sem ennél.

A legjobbnak ismert gazdasági község — Nagy-Ernye, a volt Marosszék-felső részén a kies kaáli völgy torkánál, 3255 katastrális hold kiterjedésű határral, melyből 1944 hold szántó, 702 hold kaszáló, 24 hold szőlő, 150 hold legelő, 323 hold erdő, 122 hold terméketlen (utak, faluhelyek sat.) Mindezen fekvőségek összesen 5406 parcellára vannak darabolva. . . A székelyföldi birtok rendezésre befolyt a sok közös birtok is, a mely Székelyföldön található. Ugy, hogy ha az aránylag csekély számú kisebb-nagyobb kikerekített tagbirtokot kivesszük, a székely kis és nagybirtokosnak, szőlőjén gyümölcsösén s bekerített telkein kívül, tulajdonkép csak szántóföldje és kaszálórétje van állandólag kijelölve; sőt a rétség is, legalább egy részben, sok helységben a lakosok közt új osztás alá jő; a többi birtok pedig csaknem általában közös. Ha már most a kis magán birtok is mind jobban-jobban elapróztatik, képzelni lehet, mily minta-gazdaság folyhat! . . . Közös birtokon csak rabló-gazdaság szokott üzetni, azt tehát számításba nem vehetjük.

A földbirtok elaprózása 1848-on innen különösen fokozódott azáltal, hogy az örökösödési jog a leánygyermekre is terjesztetett, s a szabad adás-vevés minden korlátai ledöntettek. Míg a birtok-eladásnál az atyafinak előjoga volt a vásárra, addig a mai szét darabolás kétségkívül korlátozva volt, — de ma már a végletekbe megy. Innen van az, hogy a szegény embernek 3—4 hold birtoka 15—20 darabban van elszórva a határon s az egy véka féreji szántók mellett nem kis számmal vannak 6—8 kupások. Csikban pl. 100, 50, 22; Aranyosban még 10 □ ölnyi területű darabok is fordulnak elő. Udvarhely-megyében van rá példa, hogy egy két holdas székely birtok 170 parcellára van oszolva, úgy, hogy a sok megye, barázda egy jelentékeny %-át veszi fel a birtokoknak. A hol tagosítás, vagy mesterséges csoportosítás nem történt, ott még a nagyobb birtokokban is ritka az a szántóföld, mely egy darabban 5—10 holdig terjedjen. De ezen nagy mérvű birtok-elaprózás nem csak a székelyek közt, hanem Erdély más részében is divatozik. Csak azzal a különbséggel, hogy a székely a miveltség magasabb fokán állva, életszükségletei fedezésére is több kiadás kell, mint az ugyanoly eldarabozott földön, lakó oláhnak. Az igaz, hogy a sok közös birtok sem egészen másodrendű dolog székelyeinknél, az is hajt valamit, a konyhára; de mint a tények mutatják, a roppant terjedelmű közös birtokok, nem igen mutat semmi téren valami üdvös eredményt fel! A magyarság és szászok közt, a földelaprózás még korántsem nagy mérvű, megjegy-

zéseink tehát ide nem terjednek ki. Az aggályos mérvű földelaprózás a Székelyföldön s oláhjaink közt divatozik; de ez utóbbiak közt sem mindenütt, csak némely helyeiken, mint tesszük fel első sorban Hunyadmegyében és Fogarásmegyében. De már például a Mezőségen az 50—80 holdas oláh gazda nem ritkaság.

Mindent összevéve, eljött az ideje: hogy a birtok elaprózásának törvényileg gát vettessék. Megtanulták népek és államférfiak a legtöbb európai államban már, hogy a föld elaprózás következtében némely országokban (Franciaország sat.) bekövetkezett „kerti művelés“ (mely azonban hazánkban az elaprózott földön nem található) — csak árarcz, mely alatt a közelszegényedés rut fekélye burjánzik, s mely a föld, nép és országok szerencsétlen kimerültségét fényes máz gyanánt fedi el; meggyőződtek ellenben, hogy a minimum által fönntartott „zárt jószágok“ bizonyos mértéke az okszerű gazdálkodás vitelére, a családok jólétére, az állam gazdagságára és a társadalom szilárdítására multhatlanul szükségesek, megtanulták, hogy az államnak legnemesb investitioja ugyan maga az ember s hogy a népességi quotiens bizonyos pontig az országok erejét fejezi ki; de meggyőződhetek már arról is, hogy a népesedés emelkedése az államban tetteleg csak úgy hasznos, ha az a keresetforrások szaporodásával, a közjólét emelkedésével arányban áll, — s hogy tehát az államra nézve valóságos szerencsétlenség, ha azon föld, mely csak egy családot képes a polgári és emberi rendeltetéshez képest tisztességesen fönntartani, — az elaprózások folytán 5—6—10 családot táplálni kénytelen. De ha az elaprózást egyelőre nem is lehet korlátok közé szorítani a Székelyföldön, igyekezzünk okszerű gazdálkodásra serkenteni őket, a melynek segítségével — tekintve nagyterjedelmű közös birtokukat — ha nem is fényes, de kielégítő eredményeket mutathatnak fel. És itt újból rátérünk arra, hogy ne folytassunk egyoldalú gazdaságot. Mert csakis erre vezethető vissza az, hogy minálunk a gazdák többsége alig tud annyi eredményt felmutatni, miből tisztességesen megélhetne.

Mai nap az előbbre haladott gazdaságtól megkiváncsoltatik, hogy az valamely iparágra támaszkodjék, hogy biztosan fennállhasson és a gabnaneműek áringadozásait könnyebben elviselhesse. Már pedig a te j g a z d a s á g o l y ipar, a mely az átszolgáltatott nyers anyagot koncentrált és könnyebben értékesíthető alakban szolgáltatja vissza, a mi által lehetővé teszi, hogy terménykép exportáljuk a talajra nézve értéktelen anyagokat és hogy az értékes trágya-anyagokat takarmányozás útján a talajnak ismét vissza adjuk. Oly ipar ez, mely a gazdának bizonyos határidőhöz kötött és rendszeren, azaz havonként, hetenként vagy naponként befolyó kész pénzt juttat s melynek kezeléséhez nem szükséges valami nagy tőke befektetés. Sőt inkább azt lehet mondani, hogy a te j g a z d a s á g az az ipar, melynek előnyeiben minden gazda, legyen bár két darab vagy kétszáz tehéne, egyaránt részesülhet. Ezen iparnak még azon előnye is van, hogy csaknem minden rizikó nélkül folytatható. Azon

mezőgazdasági ágak közt, melyek Magyarországon eddig kevésbé voltak elterjedve s melyek nagybani felkarolása a mai viszonyok közt tanácsos, első helyen áll ismételjük az állattartásnak ma kétségtelenül legjövődelmesebb iránya: a te j g a z d a s á g.

Ez ma nálunk Erdélyben inkább csak a kis házi gazdaság jövedelmi forrása, mely körül a gazdaság sok egyéb ága forog. A te j g a z d a s á g biztosítja és fokozza az állattenyésztés jövődelmességét; nem rabolja, sőt gazdagítja talajunkban a termőerőt; elősegíti mezőgazdaságunk intenzivizálását. Ezen okokból a te j g a z d a s á g határozottan hivatva van, hogy Magyarország mezőgazdaságában és így tehát a Királyhágón inneni részeken is szerepet játszó és képességgel bír arra, hogy idővel számos helyen pótolja a most elvesztett jövedelmi források tetemes részét. Ez indíthatá kormányunkat is ezelőtt néhány évvel „a te j g a z d a s á g i felügyelőség“ — létesítése felállítására, hogy mezőgazdaságunk kellő fejlődése a jövő évtizedekben csak akkor lehet biztosítva, ha lehetőleg megkönnyítetik a magyar gazdának, hogy az eddig nálunk tulsúlyban termelt gabnaneműeken kívül újabb termelési irányokat is felkaroljon és minél gyorsabban virágzásra juttasson. E felállított országos te j g a z d a s á g i felügyelőség feladata tehát az, hogy a szarvasmarhaháztartás fokozatos fejlesztésével előmozdítsa a te j g a z d a s á g o k keletkezését, hogyáltalában jövődelmesebbé tegye a te j g a z d a s á g o t, továbbá, hogy a tejtermékek helyesebb módon való előállítását s kedvezőbb értékesítését céljából tett kormányintézkedésekben mint szakközeg közreműködő, ezen ügyet a jelzett irányban előbbre vinni igyekezzék.

Hazánk mezőgazdasági állam. Jövedelmeinek legnagyobb részét még most, gazdasági terményeinek kivitele után kapná. S mégis elnézünk — mégis megengedjük, hogy bizonyos mezőgazdasági termények feltűnő mennyiségben képezzék a bevétel tárgyát s hogy azoknak ára fejében milliókat vigyenek ki tőlünk. Például tisztán csak sajtért másfél millió forintot adtunk 84-ben a külföldnek, 18,600 métermázsa hozatván be hozzánk.

Kevés ága van a mezőgazdaságnak, melyben ne retgettetőné a gazdát a túltermelés réme. A te j g a z d a s á g terén még ez sem oly nagy mérvű; mert ha azon idő bekövetkezik, melyben túlhaladjuk hazai vevő közönségünk szükségletének határait, ott van Bulgária és Törökország, ott minden időben biztosan találunk piacra. Ezen államok most Svájc, Hollandia és Franciaországból fedezik szükségletüket, melyekkel mi olcsóbb szállítás és frisebb minőség alapján idővel, ha termékeink minősége kifogástalan lesz és kereskedelmi viszonyaink e téren jobban ki lesznek fejlődve, könnyen fogunk versenyezhetni. Azonkívül van egy iránya a te j g a z d a s á g n a k, mely annál nagyobb térre fog terjeszkedni, minél előbbre halad városaink lakosságának szaporodása s minél inkább emelkednek az egyesek igényei a táplálkozás iránt, ez pedig: a városok lakóinak ellátása tejjel. S végre még egy más szempont is sürget bennünket a te j g a z d a s á g felkarolására, annak minél rendszeresebb meg-

alkotására: havasi legelőink értékesítésének nagyfontosságú feladata, mely teljesen figyelmen kívül hagyatott mezőgazdaságunk által a mai napig, a mely pedig csak is a tejgazdaság által történhetik a legmagasabb fokig.

Magyarországon, eltekintve a kisbirtokos-osztály teheneltartásától és csakis a nagyobb és rendesebb módon kezelt tehenészeteket véve tekintetbe, ma körülbelül 6000 tehén teje árusítatik el városainkban s közel 3000 tehén tejéből készítenek sajtot és vaját. Ily uton egy év alatt átlag 14 millió liter tej kerül forgalomba, 900,000 forint, tehát közel egy millió forint értékben. És 9000 darab tehén közül 2000 darab tehén teje azon vállalatokban nyer értékesítést, melyek az orsz. tejgazdasági felügyelőségnek köszönhetik létezésüket. Hogy Erdély ebben mily részben vesz részt, az külön kimutatva nem lévén, ez okból részletezni nem tudhatjuk. Hinni akarjuk azonban, hogy e térre is lassan-lassan rá lép gazdaközönségünk. De hogy az egész országban e téren mennyi van még hátra és mily mérvben szükséges a gyors és erélyes intézkedés, legjobban kiténik azon körülményből, hogy például 84-ben behoztunk majd 20 ezer métermázsa sajtot s fizettünk érte közel másfél millió forintot a külföldnek, holott e termékeket előállíthattuk volna magunk is itthon.

Kolozsvár.

Ürmössy Lajos.

(Vége köv.)

Külön díjak a kolozsvári tenyészállat-kiállításra.

Az állatkiállítási szakosztály lelkes és áldozatkész elnöke: Báró Bánffy György a czélből, hogy a Kolozsvárt aug. 31-étől sept. 3-áig tartandó tenyészállatkiállítás loóosztályának kiállítóit még nagyobb versenyre buzdítsa, a következő külön díjakat tűzte ki:

Báró Bánffy díj: 300 frank aranyban; a legszebb pár kocsilónak, első díj 200 frank, második díj 100 frank. Pályázhat minden ló, mely 4 évnél nem fiatalabb és 10 évnél nem idősebb, kivéve azon pár lovat, mely a kiállítási programmban kitűzött 300 franknyi kettős fogat-díjat már elnyerte.

A nemes báró becses adománya kétségkívül növelni fogja az illetékes konkurrensok számát és tanubizonyoságot tesz arról, hogy a szakosztály új elnöke nemcsak szellemileg hat az ügynek előmozdítására, hanem anyagilag is kész annak fejlesztését biztosítani. —

Könyvismertetés.

Általános és különleges mezőgazdasági növénytermelés. Gyakorló és tanuló gazdák használatára. Irta Balás Árpád, Hensch Árpád közreműködésével. Második kiadás. Bolti ára 5 frt. Kapható a szerzőnél Magyar-Óvárott, valamint a Gazd. Lapok (Budapest) és Mezőgazdasági szemle (M. Óvár) szerkesztőségeiben 4 frt mérsékelt árért.

Mezőgazdasági szakmunkák közt bizonyynyal egyike a legfontosabbaknak az, mely a hasznos növények termelésé-

vel foglalkozik. Eddig ily irányu magyar munkákban nem nagy választék volt, mert eltekintve a régiebb keletű Pabst-féle munkától, melyet magyarra Lónyay Gábor fordított, csak Reischer néhai készthelyi tanártól találunk kisebb munkákat a Franklin-társulat kiadásában.

Szerző ezelőtt 12 évvel adta ki növénytermelésének első kiadását, mely munka akkortájt köztetszésben részesült. Magában foglalt röviden elő részében minden tudnivalót, mit a növények táplálkozásáról, az éghajlatról, a talajról, talajmiveltésről stb. tudni kell annak, ki növények okszerű termelésével akar foglalkozni. De minden igényeket ama munka, még sem elégíthetett ki, mert rövid volt. — E hiányain most teljesen segítve lett, mert lapszámra is kétszer akkora, azonkívül a régi 16-od rét, ez pedig 8-ad rét alakjában jelent meg. — Eddig az első kötete került a sajtó alól, mely az általános részt foglalja magában.

Az előttünk fekvő munka egészen megfelel a kor kívánalmainak s kiállja a versenyt a német irodalom ez irányu legjobb termékeivel. Különösen értékesé teszi gazdag tartalmán kívül az a sok ábra, (számra nézve 258), mely a szövegben foglaltatik. —

Részletes leírást talál ebben az olvasó pl.: a különböző telkesítési módokról, u. m. 1. az erdők irtásáról; 2. a rétek és legelők telkesítéséről; 3. a lápok telkesítéséről; 4. az egyoldalú talajok javításáról; 5. a futóhomok megköntéséről; 6. a rónázásról; 7. a víz lecsapolásáról.

Kimerítően tárgyalja a talaj művelését. Benne találjuk a különböző jobb fajta talajművelő eszközök s gépek rajzait; még a gőzekék leírását is közli s szól azok munkájáról. —

A trágyázásról szóló fejezetben nemcsak az istálló, de az ugynevezett műtrágyafélékre is kiterjeszkedik s elöadja a műtrágyák alkalmazása körül követendő vezérlő elveket s amit a trágyázási kísérletek megejtésénél tudnunk kell.

Kimerítően tárgyalja a VI. fejezetben a vetés és ültetésnél szem előtt tartandó szabályokat. Bőven megismertet bennünket a „Vetőmaggal”, mint a vetésnek egyik főtényezőjével. Bemutatja rajzokban a jelesebb honi vetőgépeket, megismerteti az olvasót azok szerkezetével s világos utasítást ad arra nézve, hogy miként állítandó be a vetőgép s hogy kezelendő.

A VII. fejezetben bemutatva látjuk a növények ápolására szolgáló többféle kézi s fogatos eszközöket. — Itt találjuk az immár annyira elszaporodott aranka életleírását, pusztítása módját s az aranka választó szitákat. Párlappal tovább forgatva, megismertet bennünket az ép oly veszedelmes, mint káros üszög, rozsdá, anyarozs s burgonyapénész betegségekkel s élethű ábrákban mutatja be e szabad szemmel nem látható s műveleti növényeinken tenyésző gombák fejlődésmenetét.

A következő fejezetben tárgyalja „A termés letakarítása s a termények eltartásáról” szóló álta-

lános szabályokat. Itt megint megismerkedünk a különböző s jobbfele arató kéveket és kötélfontó gépeken kívül, a kézi, járgányos s gözcséplőgépekkel. Benne találjuk a számkazalozónak (elevator) s az oly elismerésben részesült honi cséplőgépeknek rajzát. Mindenütt kiemelve a gépeknek előnyeit, munkaképességét stb.

Megismertet azután, bennünket a mai napság már nélkülözhetlen tisztító s választó rostákkal; továbbá a fűkasáló, szénaforgató s lógereblyékkal, a kézi s járgányos szénasajtókkal s azok munkájával.

Előadja részletesen a barnaszéna készítés módját, megtáit a zöld takarmányfölék bevermelésére. Megismerteti a különböző besavanyítási eljárásokkal. Ismerteti a burgonya s répa kisedésére alkalmas eszközöket s végül bemutatja 9 rajzban a nagy gazdaságok számára készült mezei vasutak felszereléseit.

A „Függelékében“ is sok hasznos közleményt találunk. Az egész mű I-ső kötete 515 lapra terjed. A munkának ugy b e l b e c s e, mint kiállítása kielégítendő az igényesebb s intelligensebb gazdákat is. Miért is nagyon kívánatos, hogy minél nagyobb körben lásson elterjedést s ne csak a tanintézetek hallgatói igyekezzenek megszerezni, hanem a művelt gyakorló gazdák is.

Örömet lapozgathatja az is, a ki az első kiadását is ismeri, sok újat talál benne, mert valóban „tetemesen bővített“ kiadása az elsőnek. — R. J.

Vizsgák Monostoron.

A kolozsmonostori m. kir. gazdasági tanintőzet II. félévi vizsgái a következő napokon tartatnak meg: június 30-án I. évnél általános vegytan. Julius 12. III. évben: gazdasági becsléstan, II. évben általános állattenyésztés. Julius 14. III. Számvitel. II. Kertészet és szőlőművelés. Julius 16. III. Ló- és juhtenyésztés II. Gazdasági vegytan. Julius 18. III. Erdőszettan. II. Növénytermelés, rétművelés Julius 20. III. Technologia és borászat. II. Növénytan Julius 21. III. Állatjárványtan. II. Méhészet. Julius 23. III. Építészettan II. Földmértan. Julius 25. II. Gazdas. gépisme. 26. II. Növénykörtan. A vizsgákon az érdeklődők szívesen láttatnak. —

Postai csomag-bélyeg.

Az új franco-rendszer a közönségre azt a kellemetlen kötelezettséget rója, hogy magának kell a franco díjtételeket kiszámítani, a mi legtöbb esetben úgy sikerül, hogy a feladó vagy többet vagy kevesebbet ragaszt rá bélyegeken a szállító- vagy pénzeslevélre. Ez természetesen mindkét esetben kellemetlen a feladóra nézve. Ennek elkerülésére jelenik meg legközelebb egy díjtáblázat, mely az egész díjazást oly egyszerűsége redukálja, hogy bárki, legyen az a laikusok között is a leglaikusabb, egy tekintettel feltehető bármily értékű és sulyú küldemény díját minden díjokban. Előleges megrendeléseket elfogad Kovács Ferencz posta- és táviratiszt Nagy Kanizsán; a mű megjelenése után pedig megrendelhető minden postahivatalnál vagy könyvkereskedésben. Ára a körülbelül 7000 francotételt magába foglaló táblázatnak 30 kr.

Felelős szerkesztő: GAMAUF VILMOS.

PIACZI ÁRAK.

A heti vásár		Gabona mérték	Tiszta buza	Elegy buza	Rozs	Árpa	Zab	Török-buza	100 kiló		1 köbméter tűzifa	1 kiló marhahús
helye	napja								széna	szalma		
k r a j e z á r o k b a n												
Budapest	június	30 métermázsza	705	—	520	555	520	620	—	—	—	—
Brassó	május	11 hektoliter	530	350	330	310	180	410	230	140	250	36
Deés	június	26 „	680	600	450	—	280	680	620	320	320	32
Fogarás	június	22 „	500	420	320	—	180	400	270	180	200	30
Gyula-Fehérvár	június	23 „	550	459	400	—	225	480	300	200	240	36—38
Kézdi-Vásárhely	június	28 „	500	440	300	280	180	440	280	100	240	32
Kolozsvár	június	21 métermázsza	650	—	500	—	380	580	400	240	300	34
Maros-Vásárhely	június	28 „	683	595	525	—	396	520	200	120	—	36
Nagy-Szeben	június	29 hektoliter	490	370	360	400	200	440	160	110	250	32—36
Nagy-Várad	június	26 „	470	404	356	308	208	445	330	130	320	44
Sepsi-Szt.-György	június	28 „	500	450	310	270	160	430	300	100	150	32
Szász-Régen	június	28 „	550	480	380	400	210	450	310	180	260	28
Torda	június	16 „	575	425	400	—	200	425	300	30	238	28